

1855 - 1930**Ülikooli kogudus 75 aastane.***H. B. Rahamägi.***2. detsembril saab ülikooli kogudus 75 aastat vanaks.****Seda tuletame täna, I advendil, meelde.**

Ülikooli koguduse aluseks loetakse sündmust, mil 2. dets. 1855 (vana kalendri järele 20. novembril) „veterinäärkooli“ saalis kell 12 päeval Tartu kooliringkonna kuraatori, senaator von Bradke, juuresolekul koguduse asutamise kohta vastavad load teatavaks tehti kokkutulnud ülikooli evangeelseusulistele ametisoolijatele, kuraatorilt koosolek avati ja temalt iseseisev Ülikooli kogudus sest momendist elluastunuks tunnistati, millest vastav protokoll valmistati. Protokollile allakirjutante hulgas leiduvad kuraatori, siis rektori Ed. Haffneri, ülikooli jutlustaja dr. A. Christiani ja 47 teist nime: professor Neue, professor Keil, dr. Oettingen, Kurtz, Grewinck, Bunge, A. v. Oettingen, Engelhardt, sekr. Wilde, Kapp, Naritz ja teised.

2.

Ülikooli kogudus kasvas välja akadeemilistest jumalateenistustest. Juba 1829. aastal juhtis usuteaduskond ülikooli nõukogu tähelepanu niisuguste jumalateenistuste tähtsusele ja tarvidusele. 4. sept. 1833 võttis kuraator ise nõukogu istangul sellest sõna. „Suurema kombeliku oleku, kõrgema astme korralikkuse ja aususe tõstmiseks Tartu ülikooli üliõpilaste keskel“ minna neid jumalateenistusi tarvis. Nõukogu resolutsioonis öeldakse, et „kõikidest distsiplinaar vahenditest mõjuvamaiks“ tuleb akadeemiliste jumalateenistuste korraldamist pidada.

11. nov. 1833 esitab usuteaduskond uue märgukirja ülikooli nõukogule. Juhitakse nõukogu tähelepanu sellele, et vaevalt suudavad teised linnakogudused akadeemilise pere iseäralikke nõudeid rahuldada. Teaduskond soovib omalt poolt ametisse panna ülikooli jutlustajat professori nimetusega, kelle peaülesandeks õpetajaametiga seotud kohustused, mille kõrval ta võiks, kui ta veel suudab, mõned loengud pidada. Jumalateenistuse kohaks võiks olla raamatukogu alumine saal.

Kuid viimase mõttega ei olda nõus. Ka ei saa asja kaupmees Reinholdi uue maja saalist, sest see võetakse kasarmu alla. Kui aga 1843. a. Jaani kirikust eesti kogudus välja kolib uude Maarja kiriku, siis saadakse linnanõukogult luba 2 aastaks akadeemiliste jumalateenistuste pidamiseks Jaani kirikus. Professor Theodosius Harnack, keda jumalateenistuste korraldajaks valiti, ordineeritakse sellepeale Riias. Ja esimesel ülestõusmise pühäl, 6. apr. 1847. a. avatakse Ülikooli jumalateenistused.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

ARHIIVKOGU

Vahepeal kerkib ülesse iseseisva koguduse asutamise mõte. 3. apr. 1855 otsustab nõukogu saata vastav esitus kuraatorile. Kuna linn iseseisvat uut kogudust Jaani kiriku ei taha lubada asuda, astutakse läbirääkimistesse Maarja kogudusega, kes hea meelega lubab teatud tingimustel oma kirikut tarvitada. Nende tingimuste pärast, kuraator Bradke algatusel, loobutakse sellest kavatsusest ja seatakse sisse ülikooli raamatukogu alumisse saali proviisorne kirik, kus aset leiavad akadeemilised jumalateenistused, ja ülikooli kogudus 2. dets. 1855. a. saadik.

Et akadeemilistest jumalateenistustest viimaks välja kasvas Ülikooli raamatukogu saalis aset leidnud ülikooli kogudus, on peaaesjalikult professor dr. Arnold Christiani teenus, kes 1853. a. professor Harnacki järele oma peale võttis ülikooli õpetaja kohused.

3.

Koguduse konstitueerimise koosolekul, 2. dets. 1855, tehti teatavaks siseministeeriumi, kindralkonsistooriumi, Liivimaa konsistooriumi ja kuraatori kirjad koguduse asutamise loa ja tema eesmärkide kohta. Kogudusse pidid kuuluma Ülikooli liikmete perekonnad, ta pidi rahuldama ülikooli evangeelsete ringide usulisi tarbeid, mis asjus aga ühtuma evangeelse kiriku korraldustega ja määrustega terves riigis. Ka tegi konsistoorium ettepaneku, et konstitueerunud kogudus omale valiks nõukogu.

Kahe päeva pärast astus koguduse peakoosolek uuesti kokku ja valis omale nõukogu 3 vaimulikust ja 3 ilmalikust liikmest, nagu seda nõuti. Esimeheks valiti professor dr. Bidder. — 20. jaan. 1856 tutvusteeriti pidulikult esimene ülikooli koguduse õpetaja, professor dr. A. Christiani. 1½ aasta järele pandi ametisse ka adjunkt, cand. theol. Johannes Lützens, Tartu gümnaasiumi usuõpetaja.

9. sept. 1856. a. pandi koguduse uuele jumalakojaale nurgakivi endise Rootsi Maarjakiriku varemete kohal. 12. veebruaril 1860 asus kogudus oma uude jumalakotta ja püsib seal tänini. Esimene lastejumalateenistus peeti 16. dets. 1883. a.

1877. a. ehitas Ülikooli kogudus ka omale ülikooli maaalal pastoraadi. 1922. a. anti see sellekohase kokkuleppe tagajärjel ülikoolile, tingimusega, et mõlemate pihtkondade õpetajad seal saaksid korteri. Vastavalt sellele ehitati teine kord ümber teiseks elukorteriks.

4.

Kuna vanas Rootsi Maarja kirikus, kust 1632. a. kostis Gustav Adolfilt asutatud ülikoolile pühitsemisesõna ja mis ülikoolile jumalateenistuse ja pidulikkude juhuste jaoks anti, rootsi- ja soomekeelsed jumalateenistused edasi pidid peetama, olid uues ülikooli kirikus ülikooli evangeelsetele ainult saksakeelsed koguduse jumalateenistused. Alles 1920. aastal, pärast seda, kui Eesti ülikool asutatud, tõstetakse — seekord jälle usuteaduskonnas, dots. H. B. Rahamägi ettepanekul, — eestikeelsete jumalateenistuste pidamise küsimus üles. Sellekohase ettepaneku tagajärjel kinnitab ülikooli ajutine nõukogu akadeemilised eestikeelsed jumalateenistused 17. nov. 1920. a., millede korraldamine usuteaduskonna poolt dots. Rahamägil ülesandeks tehakse. Esimene jumalateenistus peeti 6. veebruaril 1921. a. Nendest eestikeelsetest jumalateenistustest kasvab aegamööda Eesti kogudus välja. Koguduse korralduses jäetakse pihtkondade süsteemi alusele. 8. mail

1921. a. sünnib eesti pihtkonna asutamine. Üldkoguduse nõukogu valiti 19. X. 1921. Esimeseks nõukogu esimeheks sai ülikooli kuraator, professor Põld, kelle asemele, surma järele 1930 a., valiti prof. J. Uluots. Ülikooli koguduse uus põhikiri võeti vastu koguduse täiskogu poolt 28. mail 1922. a., kiideti heaks Ülikooli Valitsuse ja Haridusministri poolt ning kinnitati kirikupäeval 15. juunil 1922 p. 21 all. Pärast usuühingute ja nende liitude seaduse vastuvõtmist Riigikogu poolt esitas kogudus täiskogu poolt 30. mail 1926. a. vastu võetud põhikirja ja registreeriti liidu liikmena Haridusministri ja Ülikooli Valitsuse poolt kord juba heakskiidetud alustel 3. juulil 1926 (nr. 21).

Eesti pihtkond on ametlik ja allub otsekohe piiskopile; Saksa pihtkond kuulub Saksa praostkonna kaudu Eesti evang.-lut. usu kirikusse.

Pärast koguduse sellekohast ümberkorraldamist pihtkondadesse valiti koguduse peakoosoleku poolt 28. mail 1922. a. Eesti pihtkonna õpetajaks prof. H. B. Rahamägi, saksa — Kuu-salu õpetaja R. Luther.

Esimene eestikeelne lastejumalateenistus peeti 10. sept. 1922. a. (gruppides).

5.

Kogudus, kui ka pihtkonnad, on püüdnud muretseda tarvilikke asju ja riistu; on osa võtnud pidulikkude jumalateenistustega ka üldsüdamustest; on katsunud ikka teadlik olla, et ülikooli kogudus peab peale oma koguduse liikmete usuliste nõuete rahuldamist ka akadeemilist noorsugu silmas pidama ja seda teenima Kristuse evangeeliumiga. Viimasel ajal on kirikus aset leidnud ka rohked üliõpilaste erijumalateenistused.

Võib üldiselt rõõmuga ära tähendada ülikooli koguduse ohvri-meelsust ettevõtetes. Kogudus on kolm korda omale orelil muret-senud: 1855, 1910 ja 1926. Kui 1888. a. juulis kirikusse sissetungi-mise teel koguduselt kõik ametitalituste riistad, küünalajalad ja kat-ted varastati (peale altarikrutsifiksi, mis sakristeisse viidud ja seal katsutud kokku käänata), muretseti need mõne kuu jooksul ohvrite teel asemele. Ka eesti pihtkonnast on mitmed lahtise südamega ja helde käega aidanud muretseda, mis pihtkonnale ja kogudusele tarvis. Kuna tuleval aastal 8. mail, 1931. a. eesti pihtkond 10 aas-tat v a n a k s saab, tutvustan sel puhul kogudust enam üksikasjali-kult eesti pihtkonna eluga ja tegevusega.

6.

Olgu veel antud väikene ülevaade ametikandjatest:

Õpetajad:

Prof. dr. A. Christiani 1855—1865
(pärastine Liivimaa kindralsupe-
rentendent).
Mag. Johannes Lützens 1866—1875.
Prof. Ferdinand Hörschelmann 1875
—1902.
Prof. dr. Traugott Hahn 1903—1919.

Abiõpetajad ja vikaarid:

Cand. theol. Johannes Lützens
1857—1866.
Vikaar: konsist. nõunik õp. A. H.
Willigerode 1875.
Mag. Robert Tiling 1878—1884.
Mag. Reinhold Seeberg 1887—1889.
Mag. Wilhelm Bergmann 1898—1900.
Vikaar: õp. Hermann Lezius 1902.
Õp. Traugott Hahn 1902.
Prof. dr. K. Girgenson 1915—1918.
Aset. õp. prof. mag. Otto Seesemann
1919—1922.

1922. a. alates:

Eesti pihtkond:	Saksa pihtkond:
Prof. dr. H. B. Rahamägi 1922—	R. Luther 1922—
Adjunktid: cand. theol. J. Aunver 1924. cand. theol. A. Kerem 1924—1925. mag. theol. J. Taul 1928—	Adjunktid: mag. theol. W. Thomson 1924. mag. theol. W. Hohlfeldt 1929—

Kiriku nõukogu esimehed:

Prof. dr. Bidder 1855—1875.	Landrat E. v. Oettingen 1908—1912.
Prof. dr. M. v. Engelhardt 1875—1881.	M. v. Güldenstubbe 1912—1917.
Prof. dr. G. Dragendorf 1882—1883.	F. v. Bradke 1917—1921.
Prof. dr. C. Erdmann 1883—1898.	Prof. dr. P. Pöld 1921—1930.
Prof. dr. J. Engelmann 1898—1908.	Prof. J. Uluots 1930. a. alates.

Eesti pihtkonna komitee esimehed: Prof. dr. P. Pöld
1922—1930. Prof. J. Uluots 1930. a. alates.

Saksa pihtkonna komitee esimehed: Landrat W. v. Roth
1922—1925. Dr. med. J. Meyer 1925. a. alates.

Organistid:

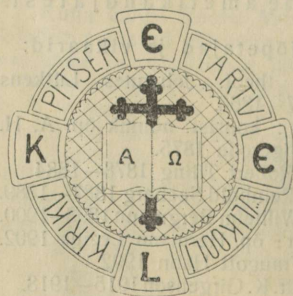
Muusikadirektor F. Brenner 1855. a. peale.
Cand. jur. C. Mickwitz 1893. a. peale.
Cand. jur. C. Regut 1897. a. peale.
Prof. K. Girgenson 1904—1918.
Cand. Otto Freymuth 1918—1927.
Johannes Aavik 1927—1929 ja 1929 alates: Eesti pihtkonnas
ülikooli muusikaõp. A. Karafin; Saksa pihtkonnas cand. Otto
Freymuth.

Pihtkondade juures asuvad:

Eesti pihtkonna juures: „Cantate Domino“ lauluselts.
Segakoori juhatab A. Karafin; „Cantate Domino“ lastekoori stud.
theol. Hugo Pärn. — „Cantate Domino“ pasunakoor.
Saksa pihtkonnas: laulukoor Otto Freymuth'i juhatusel.
Kirikuteenijateks: on praegu H. Kaulin (sakristaan), J. Kits ja
A. Loorits.

* * *

Nõnda ütleb Issand: „Mina olen hea karjane“ (Joh. 10,11).

Jumal õnnisiagu Sinu edas-
pidist arenemist!

Seda soovib

õpetaja H. B. RAHAMÄGI.

Tartus, 30. nov. 1930. a.

„Postimehe“ trükk, Tartus 1930.